

TÜRKİYE'DE ÖĞRENİM GÖREN ORTA ASYALI ÖĞRENCİLER

Gözde ERGİN

Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. Ekonometri Bölümü
Balkan Yerleşkesi 22030 Edirne
E-posta: gozdergin@gmail.com

Fahri TÜRK

Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü
Balkan Yerleşkesi 22030 Edirne
E-posta: fahriturk@trakya.edu.tr

Özet

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) 1990'lı yıllarda dağılmasından sonra Orta Asya Türk cumhuriyetleri ile bağımsızlığına kavuşan Türk ve Akraba Topluluklar ile Türkiye arasında başlayan ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkiler yansımalarını eğitim alanında uygulamaya konulan projelerde bulmuştur. Eğitim alanındaki bu ilişkileri arttırmak ve Türkiye dostu bir nesil yetiştirebilmek amacıyla 1992 -1993 eğitim-öğretim yılından bu yana Büyük Öğrenci Projesi adlı bir proje uygulamaya konulmuştur. Bu bağlamda Türk hükümetleri her yıl binlerce öğrencinin Türkiye'ye gelerek devlet burslusu olarak okumasını sağlamaktadır. Bunun yanında Türkiye ve sivil toplum kuruluşları yurtdışında kurdukları okullarla Türkçenin bir dünya dili haline gelmesi için büyük bir seferberlik başlatmışlardır. Bu çalışma özellikle Türkiye'de okuyan yabancı öğrencilerin Türkiye ile bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerde oynadıkları rolü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Büyük Öğrenci Projesi, Türk Okulları, Yabancı Uyruklu Öğrenciler*

Alan Tanımı: Uluslararası İlişkiler-Türk Dış Politikası (Orta Asya)

CENTRAL ASIAN STUDENTS IN TURKEY

Abstract

After the collapse of the Soviet Union in 1990 the Turkey maintained relations with the Central Asian Turkish Republics and the other Turkish communities in the post Soviet space in the economic, political and cultural fields, which is reflected its impact on the educational projects. Turkey implemented a grant project in the 1992 -1993 academic year which is regarded as "Big Student Project" in order to increase the influence of Turkey on Central Asia. Beside that Ankara aimed to educate a Turkey friendly generation. In this context, the Turkish Government provides thousands of foreign students every year with grants. Beside that Non-Governmental Organizations (NGO's) started a campaign for Turkish language to make it lingua franca in Central Asia. This study will show the importance of Central Asian students regarding Turkish Central Asian relations.

Key Words: *Big Student Project, Turkish Schools, Central Asian Students*

JEL Classification: Z1, F5, F59, O53, N15

1.GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra değişen dünya konjonktürü Türk dış politikasında parametre değişimine yol açmıştır. Bu bağlamda ilk olarak Orta Asya ve Kafkaslara yönelen Türkiye zamanla hem kültür dış politikası araçlarını (Büyük Öğrenci Projesi, yurtdışına kurulan Türk okulları vb.) çeşitlendirmeye hem de alanını genişletmeye başlamıştır. Türk Hükümeti bu yüzden bölge ülkeleri ile özellikle dil ve kültür alanlarındaki ilişkileri geliştirmeye başlamıştır. Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin 1990'lardan itibaren uygulamaya koyduğu kültür dış politikasını analiz etmektir.

2. TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE ORTA ASYA

Türkiye her alanda olduğu gibi kültür dış politikasında da Batılı devletlerle karşılaştırıldığında oldukça geç kalmıştır. Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi Ankara'yı kültür dış politikası bağlamında önemli adımlar atmaya sevk etmiştir. Böylece Türk kültür dış politikasının üç önemli sacayağı şekillenmeye başlamıştır. Bunlardan birincisi Türkçenin yaygınlaştırılmasıdır. Bu bağlamda Orta Asya, Kafkaslar, Ortadoğu ve Balkanlar gibi coğrafyalarda açılan Türkiye Türkçesi öğretim merkezleri özel bir önem taşımaktadır. Bunlardan ikincisi ise Türkiye'nin ve Türk sivil toplum kuruluşlarının yurtdışında açmış oldukları okullardır. Ankara'nın yurtdışında okullaşmaya SSCB'nin dağılmasıyla birlikte başladığı göz önünde bulundurulacak olursa bu durum Türkiye'nin küreselleşmeye vermiş olduğu doğru bir cevaptır. Bu okulların Türkçeyi ve Türk kültürünü yaydıklarına şüphe yoktur. Türkiye'nin kültür dış politikasının üçüncü ve en önemli ayaklarından bir diğeri ise Büyük Öğrenci Projesi kapsamında Türk üniversitelerine okumak için burslu öğrenci getirme projesidir. Bu projenin 1992-93 eğitim-öğretim yılında başladığı göz önünde bulundurulursa geçen bu kısa zamanda Türkiye'nin yurtdışından burslu öğrenci getirmeye daha fazla önem vermeye başladığını görmekteyiz. Özellikle son dönemde Türk üniversitelerine yabancı öğrenci çekmek için büyük bir gayret gösterilmektedir.

SSCB'nin dağılması Türk dış politikasının önünde yeni perspektifler açarken, Türk kültür dış politikası da özellikle Orta Asya ülkeleriyle ilişkileri geliştirme bağlamında Türk dış politikasının temel bir yapıtaşı olarak ortaya çıkmıştır. 1990'ların ortalarından itibaren Türkiye'nin kültür dış politikasının temel amacı olarak Orta Asya halkları ile iletişim ve diyalogun artırılması hedeflendiğinden Türk halklarının birbirlerini anlayabilmesi Türk dış politikasının uzun vadeli hedeflerinden biri olarak görülmüştür. Türk dilleri arasındaki yakınlık ve akrabalık SSCB'nin dağılmasından sonra Türkiye'nin bölgede izlediği politikanın temel yapıtaşı olmuştur. Ortak bir anlaşma dili (Türkçe) meydana getirme Türk kültür dış politikasının söz konusu dönemde Orta Asya'ya yönelik en temel faaliyet alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin peyder pey Latin Alfabesi'ne geçmesi Türk kültür dış politikasının bu bölgedeki başarısı olarak değerlendirilebilir. Daha sonraları diğer Türk ve akraba toplulukları da kapsayacak şekilde geliştirilen Büyük Öğrenci Projesi eğitim alanında Türk kültür dış politikasının diğer önemli bir faaliyet alanıdır (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Çaman, 2004:292-99).

3. BÜYÜK ÖĞRENCİ PROJESİ

Türk Hükümeti 1992/93 eğitim-öğretim yılından itibaren Orta Asya ülkeleri ve diğer eski SSCB coğrafyasından gelen öğrenciler için Büyük Öğrenci Projesi kapsamında burs vermeye başlamıştır. 2010 yılında burs miktarının artırılarak lisans (270 TL), yüksek lisans (340 TL) ve doktora öğrencileri için (400 TL) olarak belirlenmiştir. Giyecek yardımı 20 lira artırılarak 160, kitap yardımı ise 70 lira artırılarak 180 liraya yükseltilmiştir (Diğer kalemler için ayrıntılı olarak

bk. <http://yeogm.meb.gov.tr/rehberi/bursmiktarı.htm>, 21.02.2010). Son dönemde bursların azlığından yakının ve burs miktarının 373 liraya çıkarılmasını isteyen Türkiye’de Okuyan Yabancı Uyruklu Öğrenciler Birliği Türkiye’de okuyan 7.500 öğrenci adına Başbakanlık, Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK’e protesto dilekçesi göndermişlerdir. Abdullah Gül Dışişleri Bakanı iken bursların 450 liraya çıkacağını söylemiş ancak bu gerçekleşmemiştir (http://www.aksam.com.tr/2009/02/17/haber/guncel/1077/yabancı_ogrencilerin_burs_ucreti_isyani.html, 18.02.2010). Bu burs haricinde öğrencilerin harç, vize ücretleri ve hastalık sigortası gibi ihtiyaçları da Türkiye Cumhuriyeti tarafından üstlenilmiştir. Her öğrenciye ayrıca parasız olarak yurt temin edilmektedir (http://yeogm.meb.gov.tr/ikili/turk_cum.html/turkmen.html, 25.10.2008).

Bu projenin amacı Orta Asya ülkelerinde Türk dostu bir nesil yetiştirmek ve bu sayede Türkiye ile bölge ülkeleri arasındaki ilişkileri daha da ileri götürmektir. Türkiye Türkçesini ve Türk kültürünü Orta Asya bölgesinde yaymak ta bu projenin amaçları arasındadır (Ahmetbeyoğlu 2007: 401). Bütün bunlara rağmen bu programın sorunsuz bir şekilde yürüdüğünü iddia etmek güçtür. Türkçe kurslarının süresinin kısa olması, verilen bursların miktarının düşük olması ve öğrencilerin Türkiye’de yaşadıkları uyum problemleri karşılaşılan sorunlardan bazılarıdır. Özellikle Türkiye’de verilen eğitimin müfredat bakımından Orta Asya ülkelerine göre daha ağır olması ve yukarıda sayılan nedenlerden dolayı Türkiye’ye eğitime gelen her on öğrenciden ancak biri eğitimini tamamlayarak geldiği ülkeye geri dönebilmektedir. Bu Türk Hükümeti’nin acilen çözüm bulması gereken önemli bir sorundur. Aksi takdirde Türkiye’nin büyük meblağlar harcayarak yaptığı bu projeden istenen verim alınamayacaktır (Ahmetbeyoğlu 2007: 406). Şöyle ki Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan’dan gelen öğrencilerin burs, harçlık, barınma ve tedavi masrafları için 1992 ila 1997 arasında 2 milyon 335 bin Türk lirası harcama yapmıştır (Türk cumhuriyetleri Türk ve akraba toplulukları ile eğitim ilişkilerimiz, 1998: 9).

4. ORTA ASYA’DAN GELEN ÖĞRENCİLER

Orta Asya’da eğitim yapan Türk kuruluşları; devlet kuruluşları (Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu, Türk İktisadi ve Kalkınma Ajansı, Üniversiteler ve TÖMER) ve özel kuruluşlar (vakıflar-dernekler¹ ve ticari şirketler²) olmak üzere ikiye ayrılabilir (Yazgan, 2003: 4). Turan Yazgan Türk dünyasındaki Türkiye’nin yürüttüğü eğitim-öğretim faaliyetlerinin amacını; Türkçeyi tek bir yazı dili olarak birleştirme, söz konusu ülkelerin kalifiye elemanı ihtiyacının karşılanması ve prestij elde etmek olarak özetlemektedir. Yazgan ticari kuruluşların eğitim dilinin Türkçe olmamasını şiddetli bir dille eleştirmektedir (Yazgan, 2003: 9). Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Şubat 1992’de Orta Asya ülkelerinin eğitim bakanlıklarıyla eğitim alanında işbirliğinin esaslarını belirleyen protokoller imzalamıştır (http://yeogm.meb.gov.tr/ikili/turk_cum.html/turkmen.html,25.10.2008). MEB 1992 yılından bu

¹Bu vakıf ve dernekler arasında aşağıdakileri saymak mümkündür: Türkiye Diyanet Vakfı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Ufuk Eğitim Vakfı, Türkiye Sağlık ve Tedavi Vakfı, Endonezya Yenbu Vakfı, Türkiye Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İslam ve Milli Kültüre Hizmet Vakfı, Dostluk Yolu Derneği, Balkanlar Eğitim ve Kültür Vakfı, Tolerans Vakfı.

²Ticaret şirketleri adı altında ise aşağıdaki şirketler faaliyette bulunmaktadırlar: Çağ Öğretim A.Ş., Tolerans A.Ş., Silm A. Ş., Başkent Eğitim Şirketi, Bahar Co. Tayvan, Yumina Sa, Serhat A. Ş., Ertuğrul Gazi Eğitim Şirketi, Fetih A.Ş., Fezalar Eğitim Şirketi, Gülistan A. Ş., Uluslar arası Ümit Şirketi, Samanyolu A.Ş., Özel Bung A.Ş., Asır Dış Ticaret, Toros Eğitim Şirketi, Çağlar Eğitim Malzemeleri Ltd. Şti, Sebat A.Ş., Milkyutay Dil Enstitüsü vb. şirketlerdir.

yana her yıl Türkçe, Türk kültürü ve eğitim sistemini tanıtıcı seminerler düzenlemektedir. Söz konusu bu seminerlere Orta Asya ülkelerinden (Türkmenistan 147, Azerbaycan 250, Kazakistan 208, Kırgızistan 181 ve Özbekistan 45) 1992 ile 2008 yılları arasında toplam olarak 831 kişi katılmıştır (<http://yeogm.meb.gov.tr/istatistik/seminer.html>, 25.10.2008). MEB bu faaliyetlerin haricinde Orta Asya ülkelerine okul kitapları ile eğitim araç ve gereçleri göndermektedir. Türkiye 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı gibi etkinliklere Orta Asya ülkelerinden sürekli öğretmen ve öğrenciler davet etmektedir.

Türkçeleri yetersiz olan burslu öğrencilere bir yıl süreyle çeşitli üniversitelerde bulunan Türkçe öğrenim merkezlerinde (Ankara Üniversitesi TÖMER, Gazi Üniversitesi TÖMER, Abant İzzet Baysal Üniversitesi TÖMER, Ege Üniversitesi TÖMER ve İstanbul Üniversitesi TÖMER) kurs verilmektedir. Türkiye dışında ise Bakü, Aşkabat, Bişkek, Almatı ve Duşanbe’de birer TÖMER bulunmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bk. <http://yeogm.meb.gov.tr/rehberi/turkce.htm>, 20.02.2010).

Türkiye’de Eylül 2009 itibarıyla dil kursundan doktora düzeyine kadar toplam olarak 2.450 Azeri ve Orta Asyalı öğrenci bulunmaktadır. Buna karşılık aynı dönemde Türk cumhuriyetleri ile Türk ve akraba topluluklardan gelerek (46 ülke ve özerk bölge) okuyan toplam öğrenci sayısı 5.347’dir. Bir başka ifadeyle söylenecek olursa Türkiye’de devlet burslu olarak okuyan yabancı öğrencilerin yüzde 45,8’i beş Orta Asya ülkesi ve Azerbaycan’dan gelmektedir. (<http://yeogm.meb.gov.tr/istatistik/aogrenci.html>, 11.09.2009). Türkmenistan toplam öğrenci sayısı bakımından Azerbaycan ve Kırgızistan’dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye’de 2009 yılında Türklere dil bakımından uzak olan Tacikistan’dan toplam olarak 50 öğrenci eğitim görürken Özbekistan’dan sadece 39 öğrenci bulunmaktadır. Çünkü Türkiye ile Özbekistan arasında 1990’lı yılların ortalarından bu yana süren diplomatik kriz sadece iki ülke arasındaki siyasi ilişkileri etkilemekle kalmamış diğer alanlardaki ilişkileri de rayından çıkarmıştır. Bu bağlamda Özbek yönetimi söz konusu dönemde Türkiye’de bulunan Özbek muhalefet liderlerini Türkiye’de okuyan Özbek öğrencileri etkilemeye çalışmakla suçlamıştır. Taşkent bu sebeple Türkiye’de bulunan bütün öğrencilerini ülkelerine geri çağırmıştır. 1992 ile 2009 yılları arasında Türk üniversitelerine kayıt yaptıran toplam 15.248 Orta Asyalı öğrenciden 4.585’inin mezun olduğu görülmektedir. Bu sayı toplam öğrencilerin yüzde 30’una tekabül etmektedir. Yani Türk üniversitelerine kayıt yaptıran her üç öğrenciden biri mezun olabilmektedir. Bu durum Türkiye açısından alarm verici bir durumdur.

Türkiye’nin Türk dünyasındaki eğitim-öğretim faaliyetleri dış dünyada özellikle Batılı misyonerlerin 19. yüzyılda yaptıkları gibi bir misyonerlik faaliyeti olarak yorumlanabilmektedir. Bunlardan biri de Bayram Balcı’nın doktora tezi olan Orta Asya’da Türk misyonerleri Fethullah Gülen okulları adlı eserdir. Turan Yazgan’a göre Türkiye’nin Türk dünyasındaki faaliyetleri; halkın dilinin Türkçe veya onun lehçeleri olması, küçük istisnalar dışında Türk halkların büyük bölümünün Müslüman olması ve siyasi ve ekonomik amaçların gerçekleştirilmesi için kullanamayacağı gibi nedenlerle misyonerlik vasıtası olarak değerlendirilemez (Yazgan, 2003: 3).

5. TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA’DA AÇMIŞ OLDUĞU ÖĞRENİM KURUMLARI

Bir yandan Türkiye’ye Büyük Öğrenci Projesi kapsamında devlet burslu olarak öğrenci getiren Türkiye, diğer yandan da özellikle Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika ülkelerinde Türkiye Türkçesi öğretim merkezleri ve orta dereceli okullar da açmaktadır. Bunlardan özellikle Türkiye Türkçesi öğrenim merkezleri Türkçenin Balkanlardan Orta Asya’ya kadar olan bölgede yaygın iletişim dili (Franco Lingua) olmasında büyük rol oynayacaktır. Ankara beş Orta Asya ülkesinin başkentlerinde birer adet Türkiye Türkçesi öğrenim merkezi açılmıştır. Kız öğrencilerin (1.497) bu

kurslara erkeklerden (893) daha fazla ilgi duyduğu görülmektedir. Ülkeler bazında bir karşılaştırma yapıldığında ise en çok katılımın 1455 öğrenci sayısı ile Kırgızistan'ın ilk sırada geldiği görülmektedir. Bu ülkeyi sırayla Kazakistan (390) ve Türkmenistan (274) izlemektedir. Azerbaycan'ın toplam 81 öğrenci ile son sırada yer almasının nedeni Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesinin dil ve anlatım yönünden ileri derecede birbirine yakın oluşudur. Dil bakımından İran'a yakın olan Tacikistan'da (180) ise katılım Azerbaycan dışlanacak olursa en düşük seviyededir.

Beş Türk cumhuriyeti, Moldova ve Romanya'da Türk devleti toplam 12 orta öğretim okulu açmıştır. Romanya ve Moldova'da birer okul dışlanacak olursa Orta Asya ülkeleri ve Azerbaycan'da toplam 10 okul bulunmaktadır. Toplam 4.084 öğrencinin bulunduğu okulda Türk öğrencilerin sayısının (2.089) yabancı uyruklu öğrenci sayısından (1.995) çok olması bu okulların genelde Orta Asya'da dış temsilciliklerde çalışanların veya orada yaşayan Türk vatandaşların çocukları için açıldığını göstermektedir. Bu okulların söz konusu ülkelerin başkentlerinde yoğunlaşması da bu okulların Türk diasporasına yönelik olduğunun bir göstergesidir. Türklere erkek öğrencilerin sayısı fazlayken, yabancı uyruklularda kız öğrenci sayısı daha fazladır. Azerbaycan bu okullar arasında öğrenci sayısı (1.266) bakımdan birinci, Türkmenistan (1.146) ikinci, üçüncü sırada da Kırgızistan (656) gelmektedir.

Aşağıda ele alınacak Fethullah Gülen Hareketi'ne bağlı okullar haricinde Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı (TDAV) tarafından Bakü'de 1991 yılında Türk Dünyası İşletme Fakültesi, Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) tarafından ise 1992 yılında İlahiyat Fakültesi açılmıştır. Bu yüksek öğrenim kurumları dışında Azerbaycan'da Çağ Öğretim İşletmeleri Şirketi dokuz, TDV iki, TDAV bir, Feza Anonim Şirketi ise üç lisede eğitim vermektedir. Çağ Öğretim İşletmeleri Şirketi birde ilköğretimdeydi. Günümüzde ise bu şirket on lise iki ilköğretim ve on üniversiteye hazırlık kursu işletmektedir. Söz konusu şirket 1993'te Bakü'de bir de Kafkas Üniversitesi adlı bir yüksek öğrenim kurumu kurmuştur (<http://www.qafqaz.edu.az/index.php?z=138>, 25.02.2010). Yani 5 Mart 1997 yılı itibarıyla Azerbaycan'da açılan özel eğitim kurumlarında 4.007 öğrenci öğrenim görmekteydi (MEB Yay, 1998: 26-27). Aynı dönemde Kazakistan'da da 33 özel öğretim kurumunda 6.353 öğrenci bulunmaktaydı. Özbekistan'da ise Silm Şirketi tarafından kurulan 17 ortaöğretim kurumunda 3.334 öğrenci öğrenim görmekteydi. Taşkent (5) ve diğer şehirlerde (12) bulunan bu okullar daha sonra Özbek yönetimi tarafından kapatılmıştır (MEB Yay, 1998: 67).

Türkmenistan'da ise Mart 1997 tarihinde Türk girişimciler tarafından bir yüksek okul, bir İngilizce ve Türkçe bilgisayar kursu merkezi ve 13 ortaöğretim kurumu açılmıştır. TDV ise bir yüksek okulun yanında bir de ilahiyat lisesi açmıştır (MEB Yay, 1998: 78). Aynı tarihe kadar ise Kırgızistan'da Manas Üniversitesi, TDAV tarafından Celalabat kentinde Türk Dünyası İşletme Fakültesi, TDV tarafından ise Oş'ta bir İlahiyat Fakültesi kurulmuştur. Sebat Şirketler Grubu ise 11 orta öğretim okulu açmıştır (MEB Yay, 1998: 49).

6. TÜRKİYE ORTA ASYA İLİŞKİLERİNDE TÜRK OKULLARI

Özbek yönetimi, Türkiye'de mülteci olarak yaşayan muhalif liderlerden Muhammed Salih ve Abdürrahim Polatov'un bu ülkede okuyan Özbek öğrencileri etkileyerek rejim karşıtı olarak yetiştirme ihtimalinden aşırı derecede endişeye kapılmıştır. Özbekistan Türkiye'yi Salih ve Polatov'a destek verdiği için suçlamıştır (Balci, 2005: 80-81). Yani Kerimov muhaliflerin Türkiye'de bulunmasını kendi iktidarının devamı için büyük bir tehlike olarak algılamıştır. Bu nedenden dolayı Özbekistan Türkiye'ye öğrenim görmek için göndermiş olduğu 2.000 öğrenciyi köktendinci kurum ve şahıslardan korumak gerekçesiyle 1997'de okullarını bitirip bitirmemelerine

bakmadan geri çağırılmıştır. Özbekler Refah-yol Hükümeti döneminde etkileri artan tarikatların bu öğrencilere kanca atma ihtimalinden korkmuşlardır. Kısaca Kerimov, Türklerin yabancı öğrencilerin güvenliklerine yeterince dikkat etmediğine inanıyordu (Berberoğlu, 1999: 122-23).

Askeri okullar ve meslek okulları hariç tutulacak olursa 1992 yılında Özbekistan'dan Türkiye'ye 1.638 Özbek öğrenci gelmiştir. Bu rakam yüzde olarak tüm Türk dünyasından gelen öğrencilerin % 11'ini oluşturmaktadır. Fakat 1998 yılına gelindiğinde bu oranın % 4'e kadar gerilediği gözlemlenmektedir. Kerimov'un dayatması sonucu Türkiye, Özbek muhalif liderlerden Salih ve Polatov'u sınır dışı etmiş, ancak Türk Hükümeti'nin attığı bu adım dahi tüm Özbek öğrencilerin geri çekilmesini önleyememiştir. Özbek yönetiminin Türkiye'ye karşı takındığı düşmanca tavır bununla da kalmamış, Kerimov ülkesinde faaliyet gösteren Türk kurum ve kuruluşlarına karşı amansız bir savaş başlatmıştır. Böylece bir çok Türk kuruluşu Özbekistan'daki faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. 1999'da Türkiye ile Özbekistan arasında patlak veren ikinci krizin etkisiyle Özbekistan'dan Türkiye'ye gelen öğrenci sayısı tarihinin en düşük seviyesine inmiştir (Balıcı, 2005: 100-101). Türkiye'den Orta Asya'ya giden öğrenci sayısı ülkelere göre karşılaştırılacak olursa, Türkiye'den Özbekistan'a giden öğrenci sayısı Türkmenistan hariç tutulursa Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan'a gidenlerin toplamından fazladır. Türkiye, Özbekistan gibi kendisiyle işbirliği yapmaya pek gönüllü olmayan ülkelere daha fazla öğrenci göndermek suretiyle söz konusu ülke ile ilişkilerini dengelemeye çalışmaktadır (Balıcı, 2005: 103-104).

1998/99 eğitim-öğretim yılında 24 milyon nüfuslu Özbekistan'da 18 Türk okuluna karşılık, 15 milyon nüfuslu Kazakistan'da 29 Türk okulu bulunmaktaydı. Söz konusu dönemde Özbekistan'da bulunan Türk okullarındaki toplam öğrenci sayısı 3.334'tü. Özbek yönetimi özellikle Fethullah Gülen taraftarlarının kurmuş olduğu okullara kuşku ile baktığı için, Türkiye ile Özbekistan arasında çıkan 1994 krizinde bu okullarda görev yapan Türk öğretmenler sınır dışı edilmişlerdir. Özbeklerin öne sürdüğü gerekçe öğretmenlerin dini, propaganda yaptığı şeklindedir. Kerimov tarafından Türk okulların yarısı 1999/2000 eğitim-öğretim yılında diğer yarısı da bir yıl sonra kapatılmıştır. Türk-Özbek ilişkilerinin bozulmasının asıl nedeni Salih ve Polatov'un Türkiye'de ikamet etmesiydi. 1999 krizinde Taşkent Ankara'yı Kerimov'a karşı düzenlendiği ileri sürülen suikast ve patlamalara karıştığı gerekçesiyle de suçlamıştır (Balıcı, 2005: 196-97). Salih'in de vurguladığı gibi, Özal sonrası dönemde, Türkiye aktif bir Orta Asya politikası geliştiremediği için Kerimov'un dayatmalarına karşı doğru bir politika ortaya koyamamıştır.

7. SONUÇ

Ankara 1992 yılından itibaren yurtdışında ikili anlaşmalar çerçevesinde okullaşmaya önem vermek suretiyle Orta Asya'ya ilişkin kültür dış politikasında olumlu adımlar atmaya başlamıştır. Böylece Türkiye, Türkçeyi ve Türk kültürünü yayarak küreselleşmeye de büyük katkı yapmaya başlamıştır. Türkiye, Büyük Öğrenci Projesi ve yurtdışında açtığı okullar gibi araçlarla kültür politikasını sağlam temeller üzerine kurmuştur. Orta Asya ile atılan bu kültürel adımlar, Türk halklarının birbirini daha iyi anlamasını ve ülkeler arasındaki işbirliği imkanlarını artıracaktır.

Yukarıda gösterildiği gibi, 2009 yılında Türkiye'de okuyan yabancı öğrencilerin neredeyse yarıya yakını (45,8) Orta Asya'dan gelmektedir. Fakat öğrenimlerini sürdüren her üç öğrenciden yalnız biri mezun olabilmektedir. Bu durum Türkiye açısından üzerinde ciddiyle durulması gereken bir durumdur. 2011 yılı itibariyle öğrenci kontenjanlarının artırılması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

Ahmetbeyoğlu Ali, Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye eğitim için gelen öğrencilerin karşılaştıkları meseleler, in: Öztürk Necdet, Satan Ali (Ed): Türk dünyasının problemleri ve çözüm önerileri. İstanbul 2007, 401-407.

Balcı, Bayram, Orta Asya'da İslam Misyonerleri. Fethullah Gülen Okulları, Çev. Berkay Ali, İstanbul 2005.

Berberoğlu Enis, Öbür Türkler Büyük Oyun'un Milliyetçi Süvarileri, Doğan Kitapçılık, İstanbul 1999.

Çaman, Efe, Türkische Aussenpolitik nach dem Ende des Ost-West-Konflikts. Aussenpolitische Kontinuität und Neuorientierungen zwischen der EU-Integration und neuer Regionalpolitik, Philosophisch-Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität Ausburg, Dissertation 2004, http://opus.bibliothek.uni-ausburg.de/volltexte/2005/123/pdf/Dissertation_Efe_CAMAN.pdf, 16.04.2010.

http://www.aksam.com.tr/2009/02/17/haber/guncel/1077/yabanci_ogrencilerin_burs_ucreti_isyani.html, 18.02.2010.

<http://yeogm.meb.gov.tr/istatistik/aogrenci.html>, 20.12.2009

<http://yeogm.meb.gov.tr/rehberi/turkce.htm>, 20.02.2010

http://yeogm.meb.gov.tr/ikili/turk_cum.html/turkmen.html, 25.10.2008

<http://yeogm.meb.gov.tr/istatistik/seminer.html>, 25.10.2008.

<http://www.qafqaz.edu.az/index.php?z=138>, 25.02.2010

Türk cumhuriyetleri Türk ve akraba toplulukları ile eğitim ilişkilerimiz, MEB Yayınları, 1998.

Yazgan, Turan, Türkiye'nin Türk dünyasındaki eğitim-öğretim Faaliyetleri, Kamu-İş, cilt 7, sayı 2/2003, 1-21.